

EEC

- ✗ STRUKTUR-
RASJONALISERING
- ✗ PENDLERE OG
- ✗ FREMMEDARBEIDERE

I ØSTLANDSOMRÅDET

UTGITT AV DNS HØSTEN 1971

Strukturrasjonalisering

Innledning

Vi veit alle at folk flest er avhengige av å arbeide for å kunne leve. Dessuten blir det stadig færre som arbeider for seg sjøl. Flere og flere blir avhengige av å arbeide i en bedrift de sjøl ikke eier. Dette skjer f. eks. hver gang en gårdbruker skifter arbeidsplass fra sin egen gård til å bli lønnsarbeider i industrien. Bare fra 1960 til 1970 steg lønnsarbeidernes andel av yrkesbefolkningen fra 77 % til 82 %.

Når en er avhengig av å arbeide i en bedrift en ikke eier sjøl, så må en nødvendigvis dra dit bedriften er. Bedriftenes utvikling følger økonomiske lover, og det betyr at de ikke nødvendigvis blir plassert der folk bor. Spesielt i Norge, der industrien istedenfor å dekke våre egne behov i stor utstrekning produserer for eksport, så vil bedriftene ofte ligge langt unna der folk som søker arbeid befinner seg. Det ser ut til at bedrifter konsentreres i enkelte, konsentrerte industristrøk. I Oslo og Akershus økte folketallet fra 1960 til 1967 med 9,4 % mens økingen i sysselsatte var 11,4 % i samme tidsrom. I Hedmark og Oppland var de tilsvarende tallene henholdsvis + 1,3 % og ÷ 0,8 %.

Situasjonen slik vi opplever den i dag er slett ikke noen naturgitt, stabil, «riktig» tilstand. Den er resultatet av en utvikling. Stadig flere får føle denne utviklinga på kroppen — og stadig nye områder trekkes inn.

Årsaken til dette er å finne i bedriftene og deres utvikling. Det er ikke slik at det er store køer av lønnsarbeidere i de store byene som driver industrien til å bygge der. Det er heller ikke slik at småbønder og skogsarbeidere av lengsel etter bylufta legger ned gården og reiser. Det er bedriftene som bygger ut i «pressområder» som Oslo, Drammen, Skien-Porsgrunn eller Fredrikstad. Og det er folk som må flytte dit det er jobber å få, og ikke bedriftene som flytter etter folk.

Fra 1960 til 1967 kom ca. 90 % av de nye arbeidsplassene på Østlandet i Oslo og Akershus, mens disse to fylkene bare hadde ca. 60 % av økingen i folketallet.

Utviklingen fortsetter den samme veien. Hedmark og Oppland hadde f. eks. i 1970 ca. 18 % av folketallet på Østlandet, men bare ca. 12 % av bruttoinvesteringene i industri.

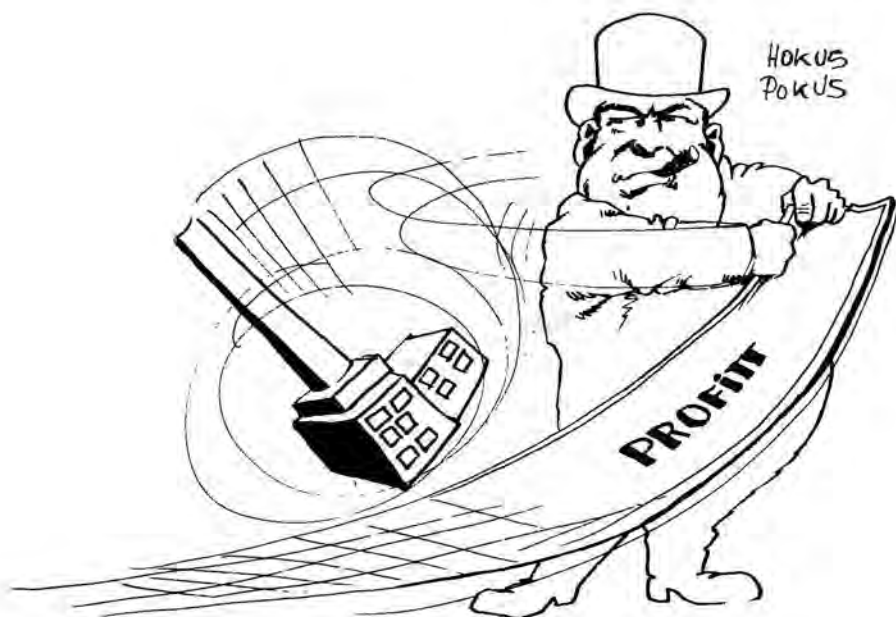
Hvorfor flyttes industri og konsentreres på noen få områder?

Hvorfor nedlegges industri og jordbruk på store deler av Østlandet?

Hvorfor må folk reise timesvis til jobben eller bo på hybel hele uka?

Det livet titusenvis av arbeidsfolk på Østlandet nå må leve, er nært knyttet til det som med et fint ord kalles for «strukturrasjonalisering».

Vi skal her se litt på dette ordet og hva som ligger bak det.

«Rasjonalisering»

Regjering og storindustri forklarer gjerne «struktur-rasjonalisering» slik: Næringslivets tilpassing til nye forhold, mer rasjonell drift, større overskudd. De antar at rasjonaliseringa er en sammenslutning av bedrifter, eller et nært samarbeid mellom dem.

Vi kan først slå fast at målet med strukturrasjonalisering er å øke fortjenesten for enkelte bedriftseiere. Dette gjør de på flere vis.

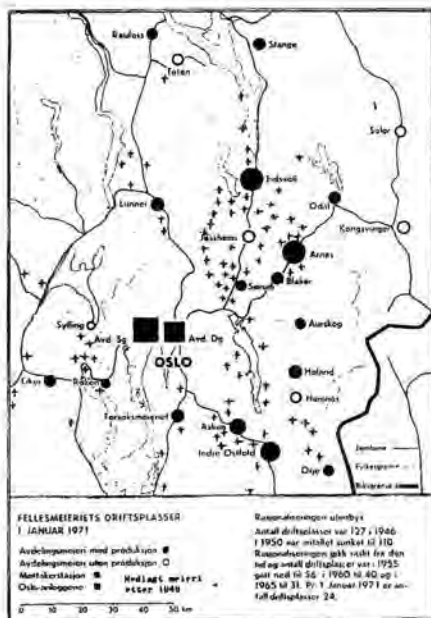
Bedriftseierne forsøker å presse lønningene, åpent eller skjult å øke arbeidstida, å øke arbeidstempoet, og å presse prisene i været så det blir dyrtid. Alt dette er ting som de gjør for å øke fortjenesten. Strukturrasjonalisering kommer så i tillegg til dette.

Hva er strukturrasjonalisering?

1. Det er i hovedsak tre former for strukturrasjonalisering.

For det første innenfor hvert enkelt firma eller konsern. De store konsernene i Norge legger ned en rekke avdelinger, stopper produksjonen på de fleste steder, og konsentrerer i steden mest mulig av produksjonen på et par større bedriftsenheter. Disse er i all hovedsak plassert i de tettbygde områdene rundt Oslo-fjorden.

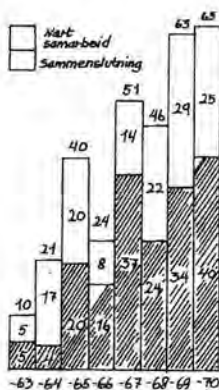
Konsernene forklarer sjøl denne utviklingen med at «store enheter lønner seg best», og at de slipper transportkostnader mellom avdelingene. Et godt eksempel på denne formen for strukturrasjonalisering er utviklingen av monopolet for melkeforedling i Oslo-området, Fellesmeieriet. Plansjen viser at dette konsernet bare hadde igjen ca. 1/5 av bedriftsenhetene i 1971.

En tilsvarende utvikling finner sted innenfor de andre konsernene, f. eks. A/S Union og A/S Follum i treforedling, A/S Hydro i kjemisk, A/S Lilleborg i olje/såpe. Det siste firmaet skriver f. eks. i årsmeldingen for 1970 «... produksjonen ved AS Klorinfabrikken blir overflyttet til våre anlegg i Oslo i 1971 ... Greve-produktene er overført til våre anlegg i Oslo og Trondheim ...»

2. For det andre så er strukturrasjonalisering samarbeid og sammenslutninger mellom bedrifter, spesielt i Industri og handel, for å sikre disse større overskudd.

De siste årene har det kommet en strøm av slike sammenslutninger.

Antall samarbeidsavtaler og sammenslutninger i norsk industri 1963-70
Kilde: Norges Industriforbund.

Tendensen til dette er stadig stigende. I 1971 kan en bare nevne sammenslutningen i malingsbransjen, sammenslutningen av Grubernes og Norsk Sprengstoff til A/S DYNØ, sammenslutningen mellom Follum og Union, sammenslutningen mellom Krogstad cellulose og Mjøndalen, Norcems oppkjøp av Leca, osv. Dessuten omfatter sammenslutningene stadig flere arbeidere.

Denne utviklingen er i all hovedsak at store konserner, som fra før eier en rekke bedrifter, kjøper opp flere små. Ofte sikter de mot å sluke bedrifter gjennom samarbeidsavtaler i første omgang. Avtaler om felles salgskontor, enleveranser av råvarer, eller at storbedriften kjøper hele produksjonen, er i realiteten første skritt mot full sammenslutning. Når f. eks. storkonsernet Spigerverket fikk avtaler om leveranser av stål til reperbanene bl. a. i Tønsberg og Mandal, så var det neste skritt at konsernet overok hele driften. Når skogeiere blir bundet av leveranser til én treforedlingsbedrift, og ordner finansiering av utstyr til driften gjennom denne, så er det et skritt på veien til at han i realiteten blir kjøpt opp av foredlingsbedriften.

Slike sammenslutninger fører ofte til at produksjonen helt eller delvis nedlegges i den bedrift som blir kjøpt opp, eller at den flyttes til et av konsernets andre bedrifter. Borregaard har f. eks. flyttet Mor Monsen og deler av Block Watne fra Rogaland til Østfold etter at de overtok.

Det er gjerne den banken som i realiteten eier storkonsernet som tvinger fram sammenslutning bl. a. gjennom å presse småindustrien med lånemulighetene. Ofte har bedriften som skal kjøpes svær gjeld, eller eierne vet at sammenslutningen vil føre til masseoppsigelser. Da «ordner» bedriftseierne dette gjerne slik at de lar bedriften gå konkurs først, for så å opprette et «nytt» selskap som overtar det hele uten gjeld og uten forpliktelser overfor arbeiderne. Dette var bl. a. tilfelle med Halden Bomullsspinnerier.

3. I tillegg til dette er det også en tredje form for strukturrasjonalisering. Det er rasjonalisering av hele bransjer og næringer. På Østlandet gjelder dette nå spesielt jordbruk og skogbruk, der storindustrien retter voldsomme slag mot hele næringen. Planer om å avvikle hele jordbruket står stadig på programmet. Den statlige utviklingsplan for Østlandet, den såkalte «Østlandsplanen» regner med at tallet på bønder i Østlandsområdet skal ned fra ca. 90 000 i 1960 til litt over 30 000 innen år 2000. De resterende 60 000 arbeidsplassene vil de strukturrasjonalisere vekk innen den tid.

Denne utviklingen henger nøye sammen med at disse næringene mer og mer blir preget av utviklingen fra de bedriftene som videreføder varene. I skogbruket er det ikke mulig å drive lønnsomt uten dyrt utstyr. Det er motorsager, maskiner for framdrift av tømmeret, bygging av veier, kvisting etc. En ser stadig oftere at bøndene for å kunne drive, må leie maskiner til skogsdriften. De blir dermed økonomisk avhengig av den de leier av, og det er vanligvis avtakeren av tømmeret. Skogeieren blir etter hvert egentlig en lønnsarbeider for treforedlingskonsernene. Dermed blir selve driftsopplegget, hvor mange som trengs i skogsdriften, og om skogen skal drives, ikke lenger bestemt av skogeieren.

melkeforedlingen er sentralisert på Østlandet. For bøndene kreves det også stadig nytt kapitalutstyr for å kunne drive. I melkeproduksjonen må de skaffe seg tankanlegg for melk, i fedrift for slakt kreves det mer og mer storproduksjon for å få lønnsomt utbytte. I kornproduksjon kreves det pengeinnsats til maskiner som småbøndene ikke klarer uten bunnløs gjeld. Dermed er de stadig mer bundet til de store foredlingsbedriftene for jordbruksvarer, og til bankene. På papiret skal de sjøl kontrollere disse bedriftene, i realiteten blir deres livskår og eksistens som bønder, stadig mer bestemt av staten, foredlingskonsernene og Bøndenes Bank.

Dette har bl. a. ført til at ca. 60 % av melkeleverandørene til Oslo har blitt kuttet ut fra 1953 til 1970. Likeens blir stadig flere bønder tvunget ut av jordbruket. De blir pendlere til området rundt Oslo-fjorden.

Hvorfor strukturrasjonalisering?

Vi stilte dette spørsmålet i innledningen. Hva er det egentlig som er drivkreftene bak strukturrasjonaliseringen?

Det hevdes ofte at hovedtyngden av norsk industri er relativt små bedrifter. I 1967 var 38 % av de som arbeidet i industrien i bedrifter med mindre enn 50 ansatte, mens tilsvarende tall ellers i Vest-Europa er vesentlig lavere. 20 % av de ansatte i industrien i Norge var likevel i bedrifter med over 500 arbeidere. Dessuten er den norske industrien for en stor del eiet av en liten gruppe storkonserner og banker. Disse eier hver for seg en hel rekke med mindre bedrifter, og dominerer og bestemmer utviklingen for hele industrien, ja hele samfunnet.

De bestemmer bl. a. hvor de sjøl skal plassere overskuddet i utbygging av ny virksomhet, og dermed hvor arbeidsplassene på Østlandet skal være.

Et godt eksempel på et slikt storkonsern er A/S Borregaard i Sarpsborg. De eier svære skogområder for å sikre seg råstoff. De har fabrikker til foredling av tømmeret til cellulose, papir, kunstfiber og en rekke kjemiske produkter. De har gruvedrift (Hjerkinn), produksjon av oljer, vaskepulver og såpe. Dessuten har de overtatt matvareproduksjon i stor stil, bl. a. gjennom Stabburet. I tillegg driver de produksjon av ferdighus, tomteoppkjøp etc.

Dette har ført til en storstilt strukturrasjonalisering, både av konsernets egen virksomhet gjennom flyttinger og nedlegginger, og virkninger på de bedriftene som er blitt kjøpt opp etter hvert, de skogeierne og småbedriftene som har blitt avhengige av konsernet etc. Det finnes en rekke tilsvarende eksempler, bl. a. Spigerverket, Akergruppen, Elkem. Norcem og Dyne.

De store konsernene har en rekke fordeler som gjør at de står sterkt. Sjøl legger de vekt på at store bedrifter er rasjonelle, dvs. at kostnadene pr. produsert enhet blir lavere hos dem enn hos de små konkurrentene. Vel så viktig er at de ved å være nesten enerådende innenfor ett eller flere vareslag i Norge kan høste inn høyere priser og kontrollere hele markedet. For å styrke sin posisjon, knytter de avtaler med leverandører og videreselgere. F. eks. blir stadig mer av småindustrien utover landsbygda avhengig av storbedriftene i Oslo-området. De blir avhengige øko-

nomisk, fordi de leverer hovedtyngden av sine varer dit. De blir avhengige finansielt, fordi de må låne penger av storkonsernet og den banken som eier det. Dette fører deretter uvilkårlig til at flere og flere småbedrifter blir underavdelinger til de ledende monopolene, som sikrer seg enda mer kontroll over produksjonen ved å dekke alt fra råvarer til ferdig produkt. Vi vet at treforedlingsindustrien ordner dette ved å kjøpe opp skog, eller ved at skogsdriften er så mekanisert at den private skogeieren i realiteten blir helt bundet fordi han må låne svære summer, evt. leie, dyre maskiner.

Tilsvarende er det i alle industrigrener. Det som driver utviklingen mot stadig mer strukturrasjonalisering er en liten gruppe storkonserner, i all hovedsak konsentrert rundt og eid av storbanker i Oslo. Det betyr at småindustriens eksistens er avhengig av vurderingene ut fra det som lønner seg for konsernet som helhet og bankene. De satser på maksimalt overskudd, om nødvendig ved å legge ned en del underavdelinger.

Strukturrasjonaliseringen i Østlandsområdet er planlagt av disse gruppene. Bl. a. har Creditbanken og Bergens Privatbank gjennomført nøyaktige analyser for hvordan de best skal strukturrasjonalisere hele treforedlingsindustrien i Buskerud og Telemark. Planene går ut på en storstilt konsentrasjon av produksjonen i et par anlegg. Den utviklingen vi ser nå med konkurser (Vestfossen), oppkjøp og nedleggelse (Krogstad), og sammenlutninger (Union-konsernet og Follum), er ledd i denne planen.

Konsentrasjon

Dersom monopolene skal få full fordel av at de kjøper opp og underlegger seg en hel produksjon av et vareslag, så vil de forsøke å konsentrere produksjonen på noen få plasser. Det henger sammen med flere ting. Sjølv nevner de fordelene det gir i selve produksjonen. De sparer transport, utgifter til å holde kontakt med fjerne avdelinger, de kan lettere rasjonalisere produksjonen osv.

Ved å plassere hovedtyngden av produksjonen på et tettsted får de også en del andre fordeler som eierne ønsker seg. De får lett tilgang til markedet, fordi bedriften er der. De får nær kontakt med de bankene som er finansilden. De kan sammen med de andre storbedriftene ha et stort arbeidsmarked slik at de lettere kan skaffe seg høvelige arbeidere. De ligger nær ved forskningsinstitusjonene og kan benytte disse. Alt dette kaller de «industrielt miljø». I tillegg så betyr det mye å være i nærheten av statens offisielle kontorer for å kunne presse fram sine synspunkter der, og nytte statsapparatet.

En del konserner skaffer seg i tillegg kontroll over hele områder på dette viset, og kan dominere kommunestyre og alle støttekilder. De får nesten direkte statsmakt i området.

Eksempler på dette: Hydro i Porsgrunn, Notodden, Rjukan, Borregaard og deres underbedrift DENOFA/Lilleborg i Fredrikstad/Sarpsborg, Raufoss ammunisjonsfabrikker, Kongsberg Våpenfabrikk.

I Oslo-området har en rekke av de største konsernene etablert seg. Dessuten har alle storbankene i Østlandsområdet hovedkontor her. Dette henger sammen med at dette er i sentrum for omtrent samtlige av de for-

delers som industrikonsernene vil ha i nærheten. Spesielt viktig er det at statsmakten for hele landet ligger her. Dermed er Oslo nøkkelledet for å få satt ut i livet alle de tiltak for å støtte storindustrien som staten har.

Hvem rammes?

Vi har sett at storkonsernene ønsker konsentrasjon, både ved å underlegge seg produksjonen og ved å konsentrere denne på noen få tettsteder på Østlandet. Derfor driver de, og spesielt de storbankene som eier hele storindustrien, en storstilt strukturrasjonalisering.

Dette fører til at jord- og skogbruk mister arbeidsplasser, og at stadig flere jobber konsentreres på noen tettsteder (såkalte pressområder). Dette er drevet fram av behovet for størst mulig overskudd, gjennom full kontroll av produksjon og markeder. Det fører til oppkjøp, innskrenkninger, nedlegginger. Det gjelder bedrifter, hele bransjer (tekstil) eller hele næringer (jordbruk). Arbeidsplasser blir rasert over hele Østlandet, og i stadig større utstrekning.

Strukturrasjonaliseringen har to viktige konsekvenser som står i sterk motstrid til hverandre. På den ene siden så betyr det en utvikling med mer mekanisering, større rasjonelle bedrifter, voldsom utvikling av teknikk. Men samtidig så fører det til nedlegging av en rekke fullt ut brukbare bedrifter, til fraflytting av hus for folk som mister jobben, og til lange, dyre arbeidsreiser. Slik utviklingen er nå, så blir faktisk raseringene større enn de fordeler som følger med. Fordelen i form av stort utbytte på den industrien som blir igjen tilfaller bare de som eier den, dvs. f. eks. Spigerverket, Creditbanken, Bøndernes Bank eller Norges Koooperative Landsforbund.

Eierne av de bedriftene som går nedennom ved strukturrasjonaliseringen taper sjølsagt en del. Oftest blir de likevel kjøpt opp, og de sikrer seg god betaling for den bedriften arbeidsfolk har bygd opp. Det store tapet faller på arbeidsfolk. Det gjelder de 60 000 bøndene som skal tvinges vekk fra gardsdriften. Det gjelder de funksjonærene som blir sagt opp når to bedrifter skal administreres av én. Det gjelder arbeiderne når produksjonen blir flyttet til et nytt sted eller innskrenket/nedlagt. Det gjelder også alle de som driver småbutikker, og som nå blir tvunget ut av de store kjedene. Hele det arbeidende folket i de områder som raseser for industri og jordbruk, blir rammet. De mister næringsgrunnlaget, og i tillegg de investeringene de har gjort til hus osv.

Dessuten kommer det inn en voldsom ødeleggelse av produksjonskrefter. Noe fra fabrikker og jordbruk som blir liggende brakk. Mye fra de nye, lange arbeidsreisene som er eneste muligheten for folk til å brødfø seg. De må ut av bygda, de blir pendlere. Det som på bedriftsregnskapet ser ut som lave kostnader blir i steden mer enn overført til arbeiderne som økt arbeidstid. Det betyr derfor rovdrift på menneskene gjennom økt slit. I skogbruket f. eks. betyr strukturrasjonaliseringen at de folkene som er igjen må slite enda mer enn før for å leve. De slites ned raskere enn før. Det kommer aldri fram i noe bedriftsregnskap.

For de folkene som alt arbeider direkte i monopolbedriftene er heller

ikke strukturrasjonaliseringen til nytte. Når tusener av arbeidsløse hvert år pumpes inn i disse bransjene fra områder utenfor, så betyr det for dem at mulighetene for lønnskrav blir svakere. Det står stadig nye klar til å ta jobben. På boligmarkedet tillater dette hushaiene å skru prisene i været, det er stadig flere på jakt etter hus fordi det gamle er alt for langt fra arbeidsplassen.

I dette heftet skal vi spesielt ta for oss pendling og fremmedarbeidere. Pendling fordi det er en av de viktigste måtene arbeidsfolk på Østlandet rammes på. Fremmedarbeidere fordi det er slik millioner blir tvunget til å «pendle» i EEC.

Hvilke områder og hvilke industrigrener berøres?

Vi har alt sett at jordbruk og skogbruk er sterkt berørt av strukturrasjonalisering. I industrien har det til nå i hovedsak vært en del bransjer som har blitt rammet. Tekstil, treforedling og skipsindustri er viktige. Likeens konfeksjon, skotøy og sagbruk/trevare. Men bransjer som kjemisk industri, næringsmiddelindustri og verkstedindustri har også blitt utsatt for harde endringer. Hvor sterk konsentrasjonen av arbeidsplassene er, viser noen tall fra 1967. På Østlandet som helhet utgjorde tallet på sysselsatte 39 % av hele folketallet. Over gjennomsnittet lå bare Oslo (58 %) og Horten (48 %). Hele resten av Østlandet hadde relativt færre arbeidsplasser enn gjennomsnittet. For hele Hedmark var tallet 31 %, for Trysil 22 %, Akershus ca. 25 %, Hadeland 25 % og Solør/Odal 27 %. Dette viser at for hoveddelen av Østlandet må deler av arbeiderne reise ut av området for å skaffe seg arbeid.

Staten

Staten fører en politikk som driver strukturrasjonaliseringen framover.

«Man må ta sikte på innen norsk industri å bygge opp 20-30 administrative miljøer av høy kvalitet og med tilstrekkelig bredde og overskudd av krefter.»

«Fra et samfunnsmessig synspunkt er det ønskelig at integrasjonen (dvs. samling i storkonserner) i norsk industri kan foregå i et høyt tempo.» (Stortingsmelding 39 1967/68.)

For å gjennomføre dette bruker staten en rekke midler.

De letter selve oppkjøpene gjennom skattelettelser. Dessuten er det adgang til så store skattefrie avsetninger til investeringer at de storbedrifter som har noe å sette av, i virkeligheten omtrent får nye industrianlegg gratis. I tillegg er det anledning til å søke spesiell ekstra fritak for skatt ved sammenslutninger.

Staten sørger også for å sikre finansieringen av strukturrasjonaliseringen. De har opprettet statlige og halvstatlige fond. Bl. a. A/S Strukturfinans, Tiltaksfondet, Omstillingsfondet og Den norske Industribank. Disse foretar bl. a. de mest risikable finansieringene, slik at også tiltak som andre ikke tør sette penger i kan komme i gang. Til sammen disponerer de bortimot 900 mill. kroner.

9 I tillegg kommer det løpende budsjettet til Industridepartementet, som

i stor utstrekning går til å oppmuntre og premiere strukturrasjonalisering. «Det gjenstår mye når det gjelder fusjoner, samarbeid og oppkjøp,» sier statssekretæren i Industridepartementet flott.

Og han fortsetter: «Vi kan ikke trekke tenner uten bedøvelse,» dvs. at staten skal bedøve de verste virkningene av strukturrasjonaliseringen. Det gjør de gjennom arbeidsmarkedet. Staten sørger for at arbeidsfolk raskt og effektivt kan flyttes dit industrien vil ha dem. De har derfor flyttebidrag, opplæring til nytt yrke og en arbeidsformidling som skal tvinge folk til å ta arbeid vekk fra hjemstedet.

Dessuten har de den moderne utgaven av «forsorgen» i form av førtidspensjonering av folk. Alt dette har som formål å drive utviklingen fram uten for svære protester. Finansieringen av tiltakene gjør arbeidsfolk sjøl. Det går over folketrygden.

Den siste tida har staten også grepet direkte inn, bl. a. for å skynde på fusjonen i treforedling mellom Union og Follum.

Forberedelser til EEC

Da de 4 største norske malingsfabrikkene nylig gikk sammen til et selskap, pekte de på at dette var et tiltak for å møte EEC. Det førte også til at 35 % av selgerne fikk sparken. Den stadig økende strukturrasjonaliseringen vi ser nå er ikke tilfeldig. Det er de norske storkonsernene, den norske monopolkapitalen, som ruster seg for å stå sterkest mulig til å møte EEC. De vet at industrien der er enda mer konsentrert, og trenger til å samle mest mulig i sine konserner før EEC tropper opp. Samtidig arbeider de for å komme inn i EEC, fordi de da kan eksportere dit, og om nødvendig flytte sin egen virksomhet til Tyskland.

Når vi nå ser en bølge av sammenslutninger og nedlegginger, så er vi nødt til å knytte dette sammen med EEC, fordi disse tiltakene fører oss nærmere EEC-medlemskap. Nå er f. eks. malingsfabrikkene svært ivrige etter å slippe til med sin svære kapasitet på EEC-markedet.

Kamp mot EEC!

Vi har sett at EEC driver en mye hardere strukturrasjonalisering enn den vi ser i Norge nå. Selve idéen med EEC er bl. a. å kunne gjennomføre raske og omfattende tiltak for å rasere jordbruket og konsentrere industrien. Kommer vi inn i EEC vil vi bli utsatt for strukturrasjonalisering av helt nye dimensjoner. Fem millioner bønder skal vekk. 90 000 fra eller til på Østlandet betyr lite i det spillet. Hele industrigrener skal raseres. Svære folkeflyttinger skal finansieres over «Sosialfondet». Det er to viktige konklusjoner. For det første så truer strukturrasjonaliseringen folket på Østlandet. Derfor må vi ta opp de tiltakene som blir gjort og bekjempe dem. Vi må avvise tiltak som river vekk levegrunnlaget vårt. For det andre må vi knytte slike aksjoner sammen med kamp mot EEC. Selv om vi klarer å avvise strukturrasjonaliseringen nå, så vil vi få den ti-fold tilbake dersom EEC-tilhengerne får oss inn i dette «strukturrasjonaliserings fellesskap».

Strukturrasjonalisering og EEC

«Hvis Norge blir tilsluttet EEC, må man gå ut fra at omstillingsproblemerne for norsk hjemmeindustri stort sett vil bli vesentlig skjerpet sammenliknet med konkurransen i EFTA». «Utenlandske konserner kjøper bedrifter i Norge, mens norske bedrifter ikke på tilsvarende måte etablerer seg i utlandet. Hvis dette utviklingsmønsteret varer ved gjennom lengre tid, kan man tenkes å komme i den situasjon at en betydelig del av norsk industri ledes fra utlandet.» «Det er antakelig forholdsvis lite man i dagens situasjon kan gjøre for å møte denne utvikling.» St.meld. 39 1967/68.

Markedsutvalgets rapport VI 1971: «Mens det tidligere ble lagt vekt på farene ved konsentrasjonstendensene, understreker Kommisjonen nå at en slik utvikling som hovedregel er nødvendig og ønskelig og at Kommisjonen ser det som sin oppgave å rydde av veien mulige hindringer...»

Dette er rene ord for penga. Vi har tidligere vist at monopolisering (konsentrasjonstendenser) betyr strukturrasjonalisering, m.a.o. arbeidsløshet, flytting og pendling. Vi skal her i denne artikkelen se litt på hvilke framtredelesformer denne utviklinga har i Monopolenes fellesskap — EEC.

Industrien

EEC har sitt utgangspunkt i kull og stål-unionen. Gjennom denne skaffet de store stål og kull-monopolene seg kontroll over gjenoppbyggingen av Europa etter krigen. Men i tillegg nedla de småbedrifter og såkalt ulønnsomme gruver. Følgen ble arbeidsløshet for flere hundre tusen arbeidere i gruveområder. Deres videre skjebne er flytting eventuelt pendling til større sentra.

Dette skjer først på nasjonalt nivå og deretter på EEC-nivå. Vi skal her bare ta for oss to eksempler på hvor langt monopoliseringsprosessen har gått i EEC og England. For å illustrere størrelsen på kartelldannelsene setter vi nummeret bedriftene har blant de største industribedriftene i Europa. Vi skal her huske at selv den norske storbedriften Borregaard ikke engang er halvparten av bedrift nummer 100 i Europa.

Bilbransjen

I *England* gikk for et par år siden Austin, MG og Morris sammen til MMC, som ble kjøpt opp av British Leyland (nr. 18 etter omsetning av Europas industribedrifter). Dette var i og for seg en forberedelse til EEC. Men i tillegg inngikk Leyland en samarbeidsavtale med Renault (nr. 17 i Europa). I *Tyskland* kjøpte Volkswagen (3) opp Auto-union, NSU og BMW. NSU har igjen en samarbeidsavtale med Citroën (40), Citroën eies 50 % av Fiat (16) som også har kjøpt opp bilfabrikkene Maserati, Autobianca og Lancia. Daimler Benz (9) har nå monopol på lastebiler og busser etter en rekke oppkjøp i Tyskland.

Vi ser hvordan bilbransjen er monopolisert innen hvert EEC-land og hvordan monopolene styrker sin kontroll utover hele EEC. Slik kan de effektivt hindre priskonkurranse. Ved en fredlig deling av markedet kan alle bilprodusentene nyte godt av at vi må betale ekstra pris på bilene. For Norge betyr dette høyere importpriser til EEC-monopolene. Kommer vi med i EEC kan Bryssel også bestemme prisene på japanske og amerikanske biler ved å øke tollene.

Kjemisk

En annen foregangsbransje innen EEC er den kjemiske. Også her er *Tyskland* dominerende. De tre største i Tyskland er Hoechst (10 blant alle europeiske bedrifter) BASF (13) og Bayer (12). Bare siden 1968 har disse selskapene kjøpt opp et titalls bedrifter innen kjemisk. Mange er større enn de største norske. Det dreier seg om bedrifter fra kosmetikk til oljeraffeneri. Men etter å ha eliminert alle små og mellomstore bedrifter i Tyskland går disse 3 bedriftene sammen i et intimt samarbeid både på det tyske og på det utenlandske marked. Det samme skjedde i *Frankrike*. Her gikk Rhone-Puolanse (25) sammen med Pechiney (35) og Saint-Gobain (32) på det kjemiske området. Samtidig gikk Rhone-Poulanse sammen med en rekke andre store innen kjemisk og overtar også den kjemiske produksjonen til Ugine-Kuhlmann (55). I *Nederland* gikk Aku og KZO sammen. Til AKZO og ble den 23. største av alle industribedrifter i Europa. AKZO har så igjen kjøpt *Belgias* Fabelta og samarbeider med det belgiske Solvay (1). Hvis vi så legger til Montedison (14) i *Italia* og *Englands* ICI (6) ser vi at alle EEC-land domineres av en liten monopolgruppe.

Men det stopper ikke der. Hver av de tyske monopolene har igjen karteller, produksjonssamarbeid og markedsdeling med bedrifter innen den franske gruppa. Vi kan her snakke om et fransk/tysk kartell. Men gjennom sin bank, Deutsche Bank, har de tre store tyske monopolene avtaler med AKZO og Solvay.

Alle disse fusjonene har skjedd den siste tida, og spesielt siden 1968. Ved

oppkjøp og utkonkurrering har det skjedd en gigantisk strukturrasjonalisering. For arbeidsfolk har det betydde usikre arbeidsplasser, arbeidsløshet og pendling. Men i tillegg til dette har det betydde dyrtid på medisiner, kjemiske husholdningsartikler osv. For å finansiere denne enorme monopoliseringen har konsumentene fått betale høye ekstrapriser. Dette gjelder også når etterspørselen går ned, prisene går likevel opp. For alle EEC-motstandere er den griske monopoliseringen innen kjemisk et godt argument. For det første blir den kjemiske industrien nevnt som et eksempel på hvordan EEC skal fungere. Det vil si at Kommisjonen i Brussel ønsker seg en liknende monopolisering i de andre bransjene. For det andre viser monopoliseringen innen kjemiske hvilke monopolgiganter Norge står overfor ved et eventuelt medlemskap i EEC. Den tysk/franske/nederlandske monopol-gruppa har en omsetning som er mange ganger det norske statsbudsjettet. Når nå EEC-markedet skrumper inn, vil Norge bli en viktig utvidelse for disse gigantene. Med sine reklame-forsknings-investeringsbudsjetter vil disse gigantene raskt få kontroll over den kjemiske industrien i Norge, hvis vi blir medlem. For det tredje kan vi av dette eksemplet se at monopolisering betyr ekstra priser når monopolene er dannet, og at hvis Bayer og BASF skal ha fri etableringsrett vil mange arbeidsplasser bli usikre i Norge.

Disse eksemplene er bare fra to bransjer i EEC. Men tendensen er parallell i alle andre. For eksempel er Unilever et kjempemonopol innen dagligvarehandelen med over 70 % av salget på margarin i Europa. Innen gummi er det opprettet avtaler mellom gigantene Dunlope og Pirelli, dette for å vise den allmenne tendensen.

Alt dette er skjedd på tross av klare bestemmelser i Romtraktaten som forbyr karteller og monopoler. Av 36 974 klager EEC-myndighetene hadde fått fram til 31.3.66 hadde de bare påbegynt behandlingen av 80 og bare 16 klager var ferdigbehandlet.

At monopoliseringen foregår bevisst, må selv den norske regjeringen innrømme i sin EF-brosjyre. Her heter det at 240 000 arbeidsplasser faller bort innen kullgruveindustrien, 200 000 innen metall og 300 000 innen tekstil. Dette skal skje innen 1980. For at pendlingen og forflyttingen av arbeidskraft skal gå smertefritt, bruker man Sosialfondet som «smøreolje». Fram til 1970 hadde 1,1 milliard kroner blitt brukt til voksenopplæring av 600 000 arbeidere. De resterende 60 millioner kroner gikk til flyttebidrag. Det «sosiale» ved Sosialfondet kan altså bli en mager trøst for de som får føle EEC på kroppen.

Bankene og monopoliseringen

En drivende kraft bak strukturrasjonaliseringen er de store bankene. Dette fordi bankene har kapital til å finansiere oppkjøp og nyinvesteringer. Men det skjer også fordi bankene selv øker sin styrke ved å få kontroll over stadig større monopoler innen industriproduksjonen i EEC. Av de 100 største bankene i verden ligger 39 i EEC og England. (25 i USA.)

Deutsche Bank er et godt eksempel på hvordan de store bankene vokser gjennom sin kontroll over industrikapitalen. Denne banken har kon-

troll over de tre store bedriftene innen kjemisk industri i Tyskland. Gjennom å ha kontroll over BASF og Bayer og Hoechst har banken blitt en av de største i EEC. I 1968 gikk banken sammen med den amerikanske banken Midland Bank og Amsterdam—Rotterdam Bank med kapitaltilganger på flere milliarder kroner. Videre så vi at da Daimler Benz skulle til Russland for å gjøre seg fet, var det Deutsche Bank som sto bak tilbudet om kreditt.

Men selv om mange EEC-banker vokser fort og har sterk kontroll over store industrimonopoler, er de likevel for små overfor de store amerikanske bankene. Dette gjelder spesielt i kampen om den utenlandske finanskontrollen i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Etter den andre verdenskrig og ved hjelp av marshal-«bistanden» klarte nemlig USA å få kontroll over områder som Tyskland, Nederland, Frankrike og Italia før hadde finanskontroll over. For å ta igjen det tapte, begynner nå EEC-bankene å slå seg sammen. Det første skrittet på veien var sammensmeltingen mellom den tyske Commerzbanken og den franske Credit-Lyonaise og den italienske Banco di Roma. Til sammen blir dette en av verdens største banker.

Men dette er imidlertid bare en begynnelse. For Norge er perspektivene skremmende nok. Med fri kapitalbevegelse vil EEC-banker med kapital mange ganger den samlede norske bankkapital, lett tilrive seg finanskontroll over Norge. Gjennom kontroll over de norske bankene får de også kontroll over norsk industri, som de 4-5 store bankmonopolene i Norge i dag har kontroll over.

For norske storbanker vil imidlertid medlemskap bety muligheten til å eksportere kapital til enda mer profitable områder i EEC: Hvis vi tar Italia som eksempel er årsaken til at de har en million arbeidsløse, at den Italienske kapitalen heller investerer i Tyskland og andre EEC-land. På den måten må italienere flytte etter som fremmedarbeidere. Det er til og med så froteskt at Italia investerer mer i EEC enn samtlige EEC-land gjør i Italia til sammen. Det er liten grunn til å håpe på at norsk storkapital skal avstå fra å dele kaka med de store, hvis først EEC-medlemskap gir den rett til fri kapitalbevegelse. Den eneste garantien er at vi hindrer den i å få lurt oss inn i «fellesskapet».

Strukturrasjonaliseringen og jordbruket i EEC

Mellom 70 og 80 000 bønder ropte i 23.3.1966 ut slagordet »hitler-Mansholt» i Brussel. Mer enn hundrevis av aviser og brosjyrer om EEC, kan dette fortelle norske bønder og andre EEC-motstandere hva jordbrukspolitikken i EEC har som konsekvenser. Dette vil også være tilfelle om Norge skulle få enkelte særordninger.

EEC's jordbrukspolitikk er regulert gjennom artikkel 38 og 39, hvor 39 første ledd lyder:

- a) Den felles landbrukspolitikk har til formål å øke produktiviteten i landbruket ved å fremme teknisk fremskritt, ved å sikre både en rasjonell utvikling av landbruksproduksjonen og ved en optimal utnyttelse av produksjonsfaktorene, særlig arbeidskraften
- b) å sikre på denne måte landbruksbefolkningen en rimelig levestandard,

- særlig ved økning av den individuelle inntekt til de personer som er sysselsatte i jordbruket,
- c) å stabilisere markedene.
 - d) å garanterer sikre tilførsler.
 - e) å sikre rimelige priser ved leveranser til forbrukerne.

Dette er en artikkel som Sigmund Borgan (NLH) betegner som en samling ønsker som ikke på noe vis er forenlige med hverandre. I tillegg til art. 39 kommer Mansholt-planen 1. (1960). Med utgangspunkt i dette utviklet EEC et sinnrikt system med beskyttelsestoll utad og målpriser, intervensjonspriser, terskelpriser osv. innad. Parallelt ble det bygget ut et jordbruksfond som i hovedsak ble brukt til støttekjøp av overskuddslagre.

Denne politikken avslører seg klarest når en ser på konsekvensene. Her er eksempler fra 1969: 400 000 tonn smør på lager, 8 millioner tonn vanlig hvete, 300 000 tonn skummet pulver-melk. Dette er lagre som er oppkjøpt av skattebetalernes penger. Men i stedet for å sette ned prisene ble disse lagrene dumpet på verdensmarkedet, slik at U-land blir utkonkurrert. Ofte er EEC-prisene dobbelt så høye som på verdensmarkedet, likevel selges produktene på verdensmarkedet til under markedspris. En metode for å hindre at folk i Europa skal få lavere priser, er å brenne eller ødelegge jordbruksvarene på annen måte. Men for bøndene synker prisene de får for sine varer. Samtidig opplever konsumentene en dyrtid uten like nettopp på matvarer. Hvor pengene havner, er lett å forestille seg. Konsekvensene av strukturrasjonaliseringen innen jordbruket er at jordbruksbefolkningen har sunket fra 20 til 11 millioner i perioden 1950 til 1970. Av dette hele 5-6 millioner fra 1960 til 1970.

Mansholt-planen 1. hadde til 1970 ført til følgende: 1. 5-6 mill. bønder var fratatt sitt yrke, og i stor utstrekning sendt til byene. 2. Bøndene som ble igjen hadde både relativt og absolutt, en synkende levestandard. 3. EEC hadde store overskuddslagre som ble dumpet på verdensmarkedet eller eventuelt ødelagt. 4. EEC's jordbruksfond sto for 90 % av alle EEC-utgifter. 5. Jordbrukskrisa økte motsetningene mellom tyske og franske interesser. 6. Bøndene begynte å bli lei av all tålmodig venting. De begynte i stedet å reise seg til kamp.

Dette er noe av utgangspunktet for Mansholts andre plan. Denne er en effektivisering av den første: «Hastigheten i nedgangen i jordbruksbefolkningen må økes raskt.» Målene for denne planen er:

1. Antall sysselsatte i jordbruket skal halveres fra 10 til 5 mill. i 1980.
2. Jordbruksarealet skal reduseres med 5 mill. mål.
3. Det skal i 1980 bare finnes jordbruksbedrifter over 800 mål.
4. Hver gård må kunne påvise en avkastning på minst 70 til 80 000 kroner for 2 mann med 47 timers uke.

For å oppnå denne målsettingen går ikke EEC av veien for å bruke de nødvendige midler. For det første er det nesten umulig for bønder som ikke fyller Kommisjonenens krav til utdanning, produktvalg osv. å få de nødvendige lån. For det andre brukes midler som skuddpremie på kyr, ca. 1400 pr. dyr. Dette regner Mansholt vil beløpe seg til 1,5 milliarder etter hvert. For det tredje vil eldre bønder tvinges over på førtidspensjonering. Men et viktig poeng er at bøndene ikke skal selge

jorda si, for dette ville skape prisfall på eiendommene til de store spekulantene. Når storbedriftene innen jordbruket overtar den «ledige» jorda skal de bare betale en lav leie.

Dette er noen av grunntrekkene i EEC's jordbrukspolitikk. For norske bønder og norske lokal-samfunn vil en slik politikk bety en utradering. Vi er også av den oppfatning at Kommisjonen som har utformet en slik politikk ikke er bønderens venn. Særordninger som de gir med den ene handa er vi sikre på at de snart vil finne utveier til å få tilbake med den andre.

Kva betyr dette for Norge – en oppsummering

Vi har i denne artikkelen tatt for oss virkningen av EEC's politikk i EEC-landa selv. Vi har også til en viss grad tatt for oss virkningene dette vil få for Norge. Det kan allikevel være nyttig å oppsummere det vi har kommet fram til:

Industrien

Mange bransjer innen EEC er nå kontrollert av et fåtalls EEC-monopoler. Dette har kunnet skje fordi den frie kapitalbevegelsen har gjort det lettere for storkonsernene å slå seg sammen på tvers av landegrensene. Et norsk EEC-medlemskap vil bety at vi ikke lenger kan hindre at EEC-monopoler a) slår seg sammen med norsk monopolkapital, b) utkonkurrerer norsk småindustri eller c) kjøper opp og nedlegger norsk industri.

Vi har tidligere i denne brosjyren vist at monopolisering fører til strukturrasjonalisering. Dette betyr at et økende antall bedrifter vil bli nedlagt ved et norsk EEC-medlemskap. I neste omgang vil dette bety massearbeidsløshet. Med andre ord: EEC truer våre arbeidsplasser.

Bankvesenet

Industrien i Norge kontrolleres for en stor del av 4-5 storbanker. Disse storbankene er allikevel små i forhold til de store EEC-bankene, og derfor kan norske banker lett bli kjøpt opp av disse. Dermed kan EEC-bankene skaffe seg kontrollen over store deler av norsk industri.

For vanlige folk vil dette få de samme konsekvensene som de vi tok for oss under industri. Bankene er som oftest de ledende i strukturrasjonaliseringen og derfor truer også denne utviklingen i høy grad våre arbeidsplasser.

Jordbruket

Selv med varige særordninger av forskjellige slag for jordbruket, vil EEC's jordbrukspolitikk få gjennomslagskraft også i Norge ved et eventuelt medlemskap. Dette er fordi man ikke kan se utviklingen i jordbruket isolert fra strukturrasjonaliseringen i industrien, bønderens muligheter for å få kreditt osv.

Uansett om jordbruket får særordninger eller ikke, vil et norsk EEC-medlemskap bety en massiv strukturrasjonalisering innen jordbruket. Dette betyr at vi også i jordbruket vil få stor arbeidsløshet.

Pendlere og fremmedarbeidere

Vi har sett at strukturrasjonalisering i all hovedsak fører til sentralisering, dvs. at storbyene vokser og landsbygda avfolkes. Denne sentraliseringa innebærer at bedriftene slår seg ned i byene og arbeidskrafta er nødt til å flytte etter.

I dårlige tider fører ikke dette til så store problemer for storkapitalen. Da er det arbeidsløshet både på landsbygda og i byene, og arbeideren er nødt til å ta det arbeid som finns til hvilken som helst lønn.

I gode tider derimot får storkapitalen massive problemer, særlig i byene. I de gode tidene synker arbeidsløsheten på landsbygda og i byene blir det *arbeidskraftsmangel*. Når det er mangel på arbeidskraft blir storkapitalen desperate fordi da kan arbeideren diktere lønns- og arbeidsforholdene.

Dette kunne skje dersom ikke storkapitalen hadde noen annen utvei. I virkeligheten skjer noe helt annet. Istedenfor å konkurrere seg imellom om lønningene, prøver arbeidsgiverne å eliminere arbeidskraftsmangelen. De mobiliserer alt det vi kan kalle av *reservearméen* av arbeidere. Hva består så denne reservearméen av? For å finne ut det, kan vi ta utgangspunkt i noe så offentlig som Stortingsmelding 45 68/69 som heter «Arbeidsmarkedsproblematikken». Den ble skrevet i en tid med såkalt «stramt arbeidsmarked», og vi kan se hvilke tiltak den foreslår for å bøte på denne mangelen på arbeidskraft: Først og fremst blir det foreslått å gi folk i utkant-Norge *flyttebidrag* slik at de fortrest mulig kommer i arbeid i byene. Dessuten vil det (sitat): «dempe folks misnøye med strukturrasjonalisering». Videre snakkes det om å mobilisere *kvinner* og *pensjonister* til deltidsjobber. Fordi Stortingsmeldingen gjelder for hele landet nevnes ikke *pendlere* (hadde det vært en innstilling fra Oslo kommune hadde sikkert pendlere blitt nevnt). Derimot nevnes *fremmedarbeiderne*: (sitat): «Lykkes det ikke på denne måten å dekke arbeidskraftbehovet, bør det overveies om vårt land, i likhet med andre land i Vest-Europa skal søke å rekruttere ledig arbeidskraft fra andre land.»

Det er nettopp denne situasjonen Oslo og storbyene er kommet opp i. Nå har de mobilisert hele den innenlandske reservearméen. De har mobilisert innflyttere, pendlere, kvinner og pensjonister. Indre rasjonalisering i bedriftene har også frigjort endel arbeidskraft. Nå er kilden oppbrukt. Misnøyen med strukturrasjonaliseringa er blitt for stor (Nord-Norges befolkning sank for første gang i fjor). Køene på innfartsveiene til Oslo og storbyene har nådd en slik grense at det nesten umuliggjør stort større pendling. Tempoet i barnehageutbyggingen setter også en grense for antall kvinner som kan delta i arbeidslivet, og bruken av pensjonister begrenser seg forsåvidt selv. Tilbake står da den eneste muligheten som består i å innføre fremmed arbeidskraft. Dette har da også skjedd. Eksempler er Christiania spikerverk, Jøtul, Askim gummivarefabrikk m.fl som har gått til regelrett verving og import av fremmedarbeidere. Grunnen har vært det «stramme arbeidsmarkedet». I tillegg

har vi fått Owren-komiteén som skal utrede om behovet for organisert, statlig import av fremmedarbeidere er til stede.

La oss kort oppsummere for helt å slå fast sammenhengen mellom strukturrasjonalisering, pendlere og fremmedarbeidere. Strukturrasjonalisering fører til at arbeidsplassene på landsbygda nedlegges og flyttes til byen. Dette fører til arbeidsløshet på landsbygda og arbeidskraftsmangel i byene. Når det er mangel på arbeidskraft må arbeidskjøperne konkurrere om arbeidskraften og lønningene vil ha en tendens til å stige. For å unngå denne konkurransen mobiliserer de alt som finnes av arbeidskraft; de mobiliserer av det vi kan kalle reservearméen. Denne reservearméen består bl. a. av pendlere og fremmedarbeidere.

Pendlere og EEC

I de senere åra har vi sett en sterk økning av at folk er nødt til å pendle mellom hjemsted og arbeidsplass. F. eks. er det i dag ca. 43 % av arbeidstakerne i Akershus som har arbeid i hovedstaden. Ettersom kapitaloppoppinga fortsetter, hentes arbeidskrafta stadig lengre bort i fra Oslo, — også fra kommuner utenfor Akershus fylke. I Opplandskommunene Gran og Lunner må 2 100 personer, 44 % av lønnstakerne, ut av bygda etter arbeid. Solør—Odal regionen, som teller kommunene Eidskog, Kongsvinger, Sør-Odal, Nord-Odal, Grue, Åsnes og Valer sender fra seg 4 000 arbeidere som dag- og ukependlere til Oslo-områder. Fra Nord-Odalen alene kommer det ca. 1 000 pendlere, ca. 800 av dem er ukependlere og resten dagpendlere. De fleste bortearbeiderne i Nord-Odalen må opp før klokka fire for å nå fram til jobben i tide. Bussen går kl. 4.30 og er tilbake kl. 18.30.

Det skal ikke stor fantasi til å fatte noe av hva det betyr med en slik arbeidsreise hver dag. Noen få forskere har forsøkt å undersøke helse hos pendlerne og å beskrive de forhold som pendling skaper for familielivet, men undersøkelsene forteller ikke mye utover det en kan tenke seg. Det var ikke nødvendig med så mye forskning for å forstå at f. eks. 15 timers arbeidsdag var nedbrytende og forkastelig i forrige århundre, så det er rart at det er så mye vanskeligere å skjønne det i dag. Det var ikke vitenskapen, men arbeiderklassens kamp som fikk innført åttetimersdagen. I dag må denne kampen gjeninnføres, for gjennom pendlinga har kapitalkreftene greid å omgå arbeiderlovgivninga. I stedet for den lovfesta arbeidstida må f. eks. dagpendlere i Nord-Odalen gjennom 14 timers slit og strev for å skaffe seg inntekta.

Strukturrasjonalisering og pendling

Pendlerne er en del av Oslos reservearmé av arbeidere. Strukturrasjonaliseringa gjør folk i distriktene arbeidsløse samtidig som den skaper arbeidskraftsmangel i byene. Det dilemma som storkapitalen kommer opp i når det oppstår arbeidskraftsmangel, søker den å løse ved bl. a. å ty til pendlere.

Tusenvis av arbeidere og bønder må derfor hvert år ta til å jobbe på et annet sted enn der de bor. Dersom de bor langt fra byen, har de ingen annen mulighet enn å flytte. Noen av de som bor nær en by kan velge å flytte, mens andre kan være nødt til å begynne å pendle.

Uansett er det ganske fattige valg det her er tale om. Virkeligheten er at samfunnskrefter utenfor arbeidernes kontroll *tvinger* dem til å jobbe på et annet sted enn der de bor. Vi skal allikevel se på hvorfor noen er nødt til å pendle mens andre velger å flytte.

Årsaker til pendling

Å flytte til et pressområde er ikke alltid like lett. Først og fremst er det vanskelig å få solgt huset. Det er klart at ingen vil kjøpe hus på et sted som er truet med avfolking. Særlig bittert er det hvis huset er nybygd og med gjeld. Dernest er det vanskelig og dyrt å få et nytt sted å bo der en flytter. Når en vet at det finnes 4-5 tusen boligsøkende familier som er registrert hos boligsjefen i Oslo, sier det seg selv at det er vanskelig for en innflytter å få leilighet, særlig når man må ha bodd i Oslo i 2 år for i det hele tatt å komme på lista og ventetida er 4-5 år. I tillegg til disse vanskene, er det klart at de aller færreste liker å måtte flytte fra det stedet de er vokst opp.

Vi skal se litt nærmere på dette med boligbygging som en av de fremste årsakene til pendling. Vi skal også se hvordan et EEC-medlemskap vil påvirke denne boligbygginga.

Boligbygging i Norge og EEC

For arbeidsgiveren er det likegyldig om arbeideren må dra timesvis med buss eller bil for å komme til jobben. For boligbyggeren er det derimot

viktig at presset på boligmarkedet er størst mulig. Bolignød skaper profitt for byggherren, når presset på boligmarkedet øker dukker bolig-haien opp.

I 1968 hadde vi 67 000 pendlere i Oslo. Det er klart at alle disse pendlerne skaper et press på boligmarkedet.

At 67 000 pendlere plutselig skulle ta med seg sin familie og flytte inn til Oslo, er i seg selv en umulighet. Det ville bety at Oslo måtte skaffe 67 000 nye boliger, skoler for ca. 100 000 nye barn osv. Når en vet at det bygges gjennomsnittlig 4-5 000 leiligheter pr. år i Oslo, sier det seg selv at dette er umulig. Hadde ikke motorveier og andre kommunikasjonsmuligheter gjort det mulig å pendle, måtte de ha slått seg ned i slum, slik som vi ser det andre steder i Europa. I denne situasjonen skapes et enormt press på boligmarkedet som sikrer byggherrer profittmuligheter i all overskuelig framtid.

Oslo har enorm bolignød. I de nye drabantbyene i Oslo ligger de faste bo-utgiftene ofte rundt 1 000 kroner pr. mnd. Dette tvinger en stor del av lønnstakere med gjennomsnittsinntekt til å søke offentlig hjelp til å betale boligutgiftene med. Boligundersøkelsen fra 1967 (Statistisk Sentralbyrå i samarbeid med Norges Byggforskningsinstitutt) viser at 11 % av befolkningen i hele landet betaler over 30 % av sin inntekt til å bo. Det er konsentrert en stor del av disse 11 % i Oslo-området.

Hva blir så gjort for å avhjelpe denne bolignøden?

Istedet for å forsere boligbygginga, ser det omvendte ut til å være tilfelle.

*Årlig gjennomsnitt for golvflate tatt i bruk i bygg i Oslo
1950—1967, i 1000 m²*

	1950-55	1956-61	1962-67
Boliger	340	319	305
Bedriftsbygg	67	122	192
Herav:			
Kontor og forr.bygg	25	67	93
Verksteds- og fabrikkbygg	42	55	99

Det er mange måter å oppsummere denne tabellen på. En av dem er følgende:

- Omfanget av boligbygging sank med 10 % fra 1950-55 til 1962-67.
- Bygging av bedriftsbygg har langt fra sunket, men økt til det tredobbelte i løpet av perioden 1950-67.
- Blant bedriftsbyggene er det særlig bygging av kontor- og forretningsbygg som har økt sterkt, nemlig til det nesten firedobbelte. Men også verksteds- og fabrikkbyggingen har økt til mer enn det dobbelte.

Samtidig med denne utvikling, blir det hvert år foretatt 5-600 bruksendringer fra boliger til annet formål (vanligvis til kontorer). Bare ca. 10 % av disse er lovlige bruksendringer. At bolignøden herjer vilt, forhind-

rer ikke boligspekulantene å leie ut gode leiligheter til kontorer hvor det er mer profitt å hente.

I tillegg til dette rives år om annet flere hundre leiligheter for å gi plass til forretningsbygg, motorveier osv.

Denne utviklinga har ført til enormt misforhold mellom antall nye boliger og antall nye arbeidsplasser. Dette sikrer byggherrenes profitt i tillegg til at det sørger for at hver fjerde arbeider i Oslo er pendler.

Hvordan vil så akkurat disse forholda utvikle seg dersom vi går med i EEC?

Tidligere i denne brosjyra er det blitt påvist at strukturrasjonaliseringa vil bli ytterligere forsert ved et EEC-medlemskap. Dette fører til at presset på byene øker, som i neste omgang betyr høyere leier, boligspekulasjon osv. Altså selv om boligbygginga forblir uendret, vil situasjonen forverre seg med økt bolignød, større leier og økt pendling.

Men er det slik at boligbygginga ikke påvirkes av et EEC-medlemskap? Det er en kjent sak at *rentenivået* i EEC er høyere enn i Norge. Norge vil altså måtte heve renten og dette fører til økte husleier.

Ellers *sank* boligproduksjonen i EEC hele 14% i perioden 1964-68. Rimelige behovsanalyser tilsier at det må bygges 10,8 boliger pr. 1000 innbygger i et land. I EEC var dette tallet 7,3 mens Norge hadde 8,6 bygde boliger pr. 1000 innbygger i året.

EEC' fellesorganer har hverken felles lovverk eller andre midler å gripe til for å forhindre boligmangel og boligspekulasjon. Det eksisterer et europeisk sosialfond som skal avhjelpe problemene ved strukturrasjonalisering. 9/10 av støtten fra dette fondet går til omskolering og 1/10 til flyttebidrag. Boligforholdene blir altså ikke berørt i det hele tatt!

En reportasje i «Der Spiegel» (nr. 30/1970) viser at husleia i Hamburg på det frie boligmarked ligger på 14 kroner pr. kvm. For en 3-roms leilighet på 70 kvm. blir det ca. kr. 1 000 pr. mnd. I tillegg kommer så betaling av renter og avdrag på innskudd som i Hamburg vanligvis ligger på kr. 14 000 for en ny leilighet på 70 kvm. I den samme reportasjen intervjuer de en 38 år gammel gift sjåfør med flere barn, som sier at siden han ble gift for 12 år siden, har familien bodd i nødsboliger fra boligsium til overfylte herberger. Han har spart til ny bolig i 15 år. De reiser aldri på ferie, og skikkelige klær hadde han ikke kjøpt de siste årene, hverken til seg, kona eller barna. Intervjuet slutter med at han sier: «Med min lønn, og med de høye husleiene kan jeg aldri regne med å få råd til å bo i en skikkelig bolig.»

Fra Frankrike kjenner vi til at over en halv million fremmedarbeidere og innflyttere til byen, bor i slumbebyggelse som mangler elektrisk kraft, vann og kloakk.

Med en slik utvikling, er det illusorisk å regne med at bolignøden ikke vil vokse hvis Norge blir medlem av EEC. *Med en forsert strukturrasjonalisering og økt bolignød vil stadig flere måtte ty til den utveien det er å pendle.*

Ukependleren

Dagpendleren frister en tilværelse med endeløse reiser med egen bil, buss eller bane. Grytidlig opp om morgenen og sent hjem. Lite tid blir det til familien, og enda mindre anledning til å slappe av blant venner og kjente.

Ukependlerens situasjon er ikke stort bedre. Hybelboerens nitriste tilværelse frister de færreste. Men lykkelig er den som har en hybel. Hovedtyngden av ukependlerne jobber i bygningsbransjen og bor gjennomsnittlig 2-3 mann i Moelvenbrakker. Interessant i den forbindelse er det å vite at bygningsbrakker ikke er godkjent som beboelseshus av helsevesenet, men som «lager» av arbeidskraft ser de ut til å duger. For industribedrifters hybelhus gjelder følgende instruks:

«Man kan beregne ganske mange personer om felles stue og kjøkken hvis en del av arbeiderne har skiftarbeid, slik at kjøkken og stue ikke blir brukt av alle beboerne samtidig. Men det bør ikke være mer enn 24 personer som deler kjøkken.

Møblering av hybelrommet:

Hybel for 1 person må ha plass til: Sovesofa eller seng,

1 bord, 2 stoler, reol eller bokhylle og garderobeskap.

Innredning av kjøkkenet bør bestå av:

ventilert matskap med 1 hylle pr. person, sammenlagt hyllelengde til hver, 60 cm.»

Ingen ville friste en slik tilværelse dersom de ikke var nødt. Men det er ingen som spør arbeidstakeren om hva han vil eller ikke vil. Istedenfor skalter og valter monopolkapitalen med arbeidsplassene etter eget forgodtbefinnende.

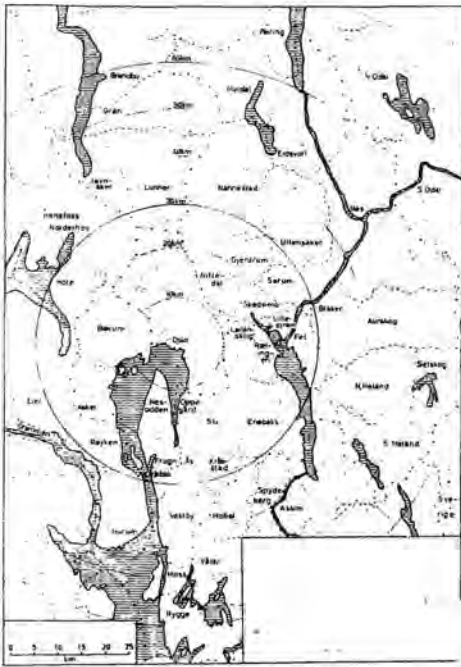
Omfanget av pendling

Samfunnsforskere sier at en som krysser en kommunegrense når han drar på jobben, er pendler. Dette sier svært lite om hvor langt pendleren egentlig pendler. En som jobber på Grorud og bor på Skøyen, bruker selvfølgelig timevis fram og tilbake til jobben. En som bor i Bærum og jobber på Skøyen blir derimot registrert som pendler selv om han ikke bruker mer enn en time fram og tilbake til jobben. Allikevel vil vi bruke antall som krysser en kommunegrense som mål på antall pendlere, fordi feilene til en viss grad oppveier hverandre.

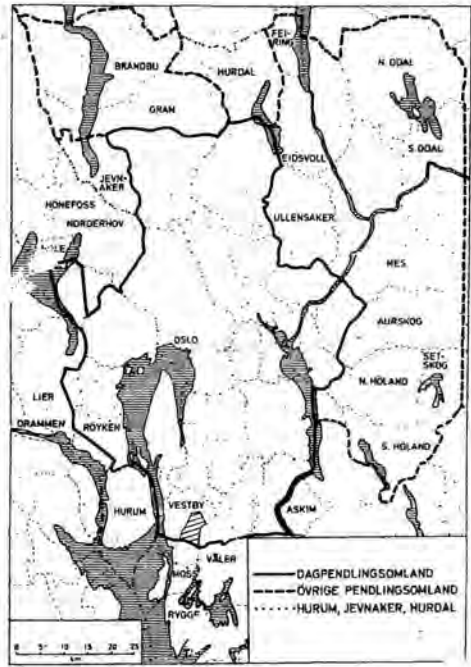
Totalt i hele Norge var det i 1968 hele 248 000 mennesker som jobbet utenfor sin bostedskommune. Ser vi litt nærmere på tallene, finner vi at hele 2/3 av disse er innpendlere til pressområdene her i landet:

Oslo byregion	84 000 dvs. 1/3
Sarpsborg	15 000
Drammen	9 000
Skien/Porsgrunn	7 000
Kristiansand	3 500
Stavanger/Sandnes	7 000
Bergen byregion	29 000
Trondheim byregion	8 000

162 500 dvs. 2/3

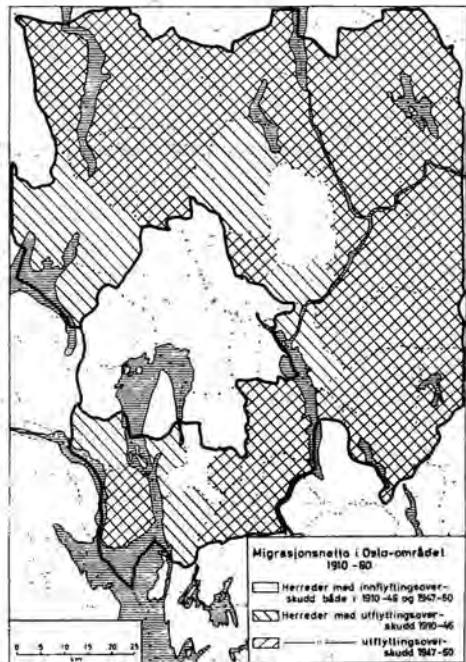

Figur 1. Kart med navn på de kommuner som er undersøkt med hensyn til pendlingen.

Figur 2. Grenselinjer for Oslos pendlingsomland 1960.

Figur 3. Innflyttingsoverskott og utflyttingsoverskott i Oslo-området 1910—1960.

248 000 arbeidere er 22 % av alle sysselsatte her i Norge. 190 000 pendlet fra et fylke til et annet, det utgjør 17 % av alle sysselsatte.

I en undersøkelse, også fra 1968, kom det fram at ca. 180 000 mennesker her i landet brukte over 1½ time på arbeidsreiser hver eneste dag.

Konklusjonene vi kan trekke av dette er:

1. Pendling rammer store deler av befolkninga.
2. Det er pressområdene (som er skapt av strukturrasjonaliseringa) som suger til seg den alt overveiende del av pendlerne.

Pendling i Osloregionen

I boka «Storbyutvikling og arbeidsreiser» har Tor Rasmussen undersøkt pendlinga til Oslo. Han tar for seg 48 nabokommuner til Oslo som alle avgir pendlere til hovedstaden.

Av figur 2 ser vi at disse omfatter kommuner som Nord-Odalen og Brandbu, som ligger over 60 km i luftlinje fra Oslo, eller 7-8 mil langs landeveien. Fra disse 48 kommunene har pendlinga økt enormt.

Pendling til Oslo fra undersøkelsesområdet 1930-60

	1930	1950	1960	1968
Antall pendlere til Oslo	10 000	30 000	40 000	67 000

Vi ser at fra 1930 — 1960 har pendlinga økt fra 10 000 til 40 000, — altså en firdobling på 30 år. I 1968 var den totale pendlinga til Oslo hele 67 000!

Dette har katastrofale følger for fraflyttingskommunene, samtidig som det er totalt nødvendig for at storkapitalens behov for strukturrasjonalisering skal lykkes.

Pendlingens betydning for fraflyttingskommunene

Utflytting er en vanlig tendens som vi også ser i mange av de 48 kommunene som utgjør undersøkelsesområdet.

Som vi ser av fig. 3 er det bare nærområdet til Oslo pluss Ås og Ullensaker som har unngått utflyttingsoverskudd siden 1910. Vi kan bruke Nord-Odalen med ca. 6 000 innbyggere som et eksempel på en typisk fraflyttings- og pendlerkommune. Fra 1910—1930 flyttet 675 personer ut, men allikevel steg befolkningen med 945 p.g.a. fødselsoverskuddet.

I tiden 1931-46 flyttet 520, mens befolkningstilveksten bare var 240. Fra 1947-60 flyttet hele 805, og befolkningen *sank* med hele 161 personer!!

Det er ganske innlysende at det er sviktende næringsgrunnlag som fører til denne utviklinga. Mangelen på arbeiesplasser tvinger folk til å flytte. Dette lar seg vise bare med å se på utviklinga fra 1960-67. I denne perioden fikk Oslo og de ni nabokommunene til Oslo (det hvite feltet på fig. 3) 35 000 nye arbeidsplasser samtidig med at resten av Akershus fikk 300.

Men som vi har vært inne på tidligere, er det ikke alle som har anledning til å flytte. Vi har tidligere sett at antallet pendlere til Oslo økte fra 40 000 i 1960 til 67 000 i 1968. Også Moss og Hønefoss o. a. er viktige innpendlersteder. Alt i alt fantes det i de 48 kommunene 60 000 pendlere i 1960. *Dette utgjorde 37 % av yrkesbefolkningen i området. Vi ser at samtidig som de fleste kommunene blir alvorlig svekket ved stadig utflytting, får de også for hvert år som går et økende antall pendlere.* For å bruke Nord-Odalen som et eksempel igjen, så sa vi tidligere at der sank folketallet med 161 i perioden 1947-60. I 1950 pendlet alt i alt 280 personer fra Nord-Odal, mens antallet pendlere i 1960 var kommet opp i 560 personer. I 1971 pendlet i alt ca. 1 000 personer. Altså en fordobling for hvert tiår! Nord-Odal er heller ikke det eneste eksempelet, alle de 48 kommunene hadde et stort antall pendlere. Fra Rygge pendlet 43 % av yrkesbefolkningen, fra Rælingen 80 %, fra Lunner 30 % og fra Røyken 44 %.

Fraflytting og pendling innebærer siste fase i døds kampen for en kommune. Den lille industrien av sagbruk og liknende som fantes rundt om i kommunene tidligere, var tross alt avhengig av en viss faglig arbeidskraft. Under krisene var disse fagutlærte arbeidsfolk de første til å flytte ut, og dermed ble det enda vanskeligere eller umulig å overleve for industrien i distriktene når disse så bedre tider i møte.

Ettersom utflytting har vært tendensen siden tidlig i århundret, har mange av kommunene kommet i et stadig sterkere avhengighetsforhold til storbyen Oslo. De som flytter eller tar til å pendle, er unge og dyktige. Store deler av de som blir igjen er kvinner, gamle og barn som ikke bidrar til noen produksjon. Kommunene ute i distriktet får et avhengighetsforhold til storbyen som likner mye på koloniernes avhengighetsforhold til de industrialiserte land. Som vi senere skal se, er utviklingslandene blitt Europas viktigste kilde for arbeidskraft. Det samme skjer med utkantskommunene — de er blitt lagerplass for storbyens og monopolenes arbeidskraftsreserver.

Lønnsklofta mellom storbyen og distriktkommunene bare øker

Akkurat som klofta mellom rike og fattige land er økende, ser en at klofta mellom storbyen og utkantkommunene bare øker. Lønningene har alltid ligget høyere inne i Oslo enn ute på landsbygda. I 1964 var gjennomsnittsinntekta i Oslo 19 600 kroner, i Våler 11 300 kroner, i Rælingen 16 300 kroner og i Nord-Odalen 16 000 kroner. I 1969 var gjennomsnittsinntekta i Oslo 29 500 kroner, dvs. en økning på 51 % (nominell økning). I Rælingen steg bare gjennomsnittsinntekta med 36 %, i Nord-Odalen med 28 % og i Våler *sank* gjennomsnittsinntekta med hele 25 %!

Kommunestyrenes spill — «desperat kamp»

Opp mot denne utviklinga fører kommunestyrene en desperat kamp som oftest utarter seg til storslåtte parodier. En som pendler går med det håpet om at det å pendle bare skal være noe forbigående. «Om et par år skulle det nok være mulig å få jobb hjemme igjen». Kommunestyrenes forsikringer om at «snart får vi industri» bidrar til å kaste folk blår i øynene og gjør dem som ville pendle bare et par år til livsvarige pendlere.

Resultatet av ordførernes kamp om å få ny industri har bare ført til en underbudspolitik kommunene imellom som ikke har ført til nye arbeidsplasser totalt sett, men som bidrar til å svekke hver enkelt kommunes økonomi.

På samme måte har staten vist sin totale udugelighet i forbindelse med distriktspolitikken.

Pendling og storbyer

Som vi har sett tidligere her i denne brosjyren, er ikke storbyutviklingen et resultat av et kommunestyrevedtak. Denne utvikling er fjern fra all folkelig kontroll.

De siste forti års utvikling viser hvor avhengig Oslo er blitt av innflyttere og innpendlere. I 1931 til 1946 flyttet 60 000 personer til Oslo kommune, i perioden 1947-60 var tallet 33 000 personer. Dette utgjorde 80 % av befolkningsveksten i den første perioden og 55 % i den andre perioden. Som vi så tidligere økte antallet pendlere fra 10 000 personer i 1930 til 67 000 i 1968. I 1950 utgjorde pendlerne 14 % av alle sysselsatte i Oslo, i 1960 18 % og i 1968 25,7 %. *Med andre ord, i 1968 var hver 4. arbeider i Oslo pendler.*

Hvem er det som tjener på denne utviklinga? En ting er i hvert fall klart, — arbeidsfolk bare taper. Press på boligmarkedet, bolignød og boligdyrtid, forurensning og trafikk-køer er det mannen i gata må betale for — det storkapitalen kaller framskritt og utvikling.

Oppsummering

Den utviklinga vi ser i Norge i dag er for så vidt et resultat av kapitalkreftenes frie spill. For pendlerne betyr dette:

1. En økende strukturrasjonalisering. Stadig flere bedrifter ute i distriktene vil bli nedlagt, og arbeiderne må flytte eller ta til å pendle.
2. En økende bolignød. Dette er et uttrykk for at strukturrasjonaliseringa er økende og at presset på byene derfor er økende. Dette vil føre til at stadig flere vil være nødt til å begynne å pendle istedenfor å flytte.

Regjeringa og storkapitalen vil melde Norge inn i monopolkapitalens fellesskap — EEC. Kapitalkreftene vil ha enda mer fritt spillerom. For pendleren betyr dette:

1. Vi vil få en forsert strukturrasjonalisering som ikke lar seg stoppe av landegrenser. Vi kan oppleve at de eneste arbeidsplassene som finnes for nordmenn vil ligge i Ruhr.
2. Strukturrasjonalisering fører til bolignød og dermed økt pendling. Boligpolitikken i EEC er i tillegg vesentlig verre en den vi har her i landet. Dette vil i seg selv forsterke pendlinga.

Fremmedarbeidere og EEC

Fremmedarbeiderne som reservearmé

Særlig tydelig har vi sett hvordan utlendinger i handelsflåten helt klart er blitt brukt som reservearmé. Arbeidsløse i havnene rundt om i verden er en arbeidskraftsbrønn som rederne øser av etter eget kyniske forgodtbefinnende. Bare på tre år fra 1967 og til 1971 kvittet rederne seg med 8000 utenlandske sjøfolk. Begrunnelse, — økt rasjonalisering. Kaldt og kynisk blir disse kastet tilbake i arbeidsløsheten. Rettsløse som der er kan de ikke løfte en finger til forsvar.

Import av fremmedarbeidere er en trussel mot våre arbeidsplasser

I Norge idag har vi omkring 17 000 fremmedarbeidere. 6 000 av disse kommer fra Sør-Europa, Nord Afrika, Asia, Øst-Europa og Sør-Amerika. Langt de fleste arbeidet i området rundt Oslo. Slik er det overalt i Europa. Fremmedarbeiderne blir sugd inn i de områdene hvor struktur-rasjonaliseringen har skapt «arbeidskraftsmangel».

Typisk nok havner de i de yrker som de innenlandske arbeiderne ikke vil ha. *Eksempel 1.* 20 % av de ansatte i restaurantnæringen i Oslo er fremmedarbeidere. En undersøkelse som noen studenter foretok våren 1971 viser at disse hadde en gjennomsnittslønn på kr. 1600,00. Av 43

fremmedarbeidere var det bare 6 som *ikke* jobb i oppviske.n Ingen norske arbeidere ville ta slikt arbeid. Fremmedarbeiderne blir lavtlønnsgrupper i lavtlønnsyrker. I Sveits er til sammenlikning hele restaurantnæringen besatt av italienerne. *Eksempel 2.* Bygningsbransjen har stor sesongarbeidsløshet. Det nytter ikke om lønna er høy dersom arbeidet er farlig og en går arbeidsløs hele vinteren. Av den grunn har da også bygningsbransjen presset på departementet for å få innføre fremmed arbeidskraft. I Luxembourg er 90 % av alle ansatte i bygningsbransjen fremmedarbeidere. *Eksempel 3.* Ved bildekkavdelingen på Askim gummivarefabrikk sluttet stadig vekk folk. De tok seg heller lavere betalte jobber i byen. — Hvorfor? — Tempoet var for hardt og rasjonaliseringa hadde gått for langt. Istedetfor å senke tempoet går fabrikkene til organisert import av jugoslavere. Slik er det også overalt i Europa. Fremmedarbeiderne får de hardeste skiftene og de tyngste jobbene.

I tillegg til dette har det vist seg at også fremmedarbeiderne her i Norge meget ofte verken får overtidsbetaling, feriepenger eller etterbetalt pensjonen når de drar ut av landet. At dette også er offisiell politikk i mange tilfeller viser følgende brev fra Skipsfartens Arbeidsgiverforening til Sosialdepartementet (referert i Odelstingsproposisjon nr. 17 65/66): «Norsk skipsfarts evne til å konkurrere er avhengig av ikke å bli belastet pensjonspremie for utenlandske mannskaper.»

Vi ser at storkapitalens import av fremmedarbeidere fører til at restaurantnæringen kan fortsette med å gi latterlig lave lønninger, bygningsbransjen kan fortsette med å la folk gå arbeidsløse hele vinteren og Askim gummivarefabrikk kan fortsette med et tempo som sliter helsa av folk. I tillegg ser vi at den selvsamme importen undergraver de rettigheter arbeidsfolk har tilkjempet seg i form av overtidsbetaling, feriepenger, pensjon m. m.

Hvordan blir så fremmedarbeiderne et sånt lettspilt kort i storkapitalens pokerspill? Først og fremst gjelder det at han er totalt *rettsløs*, og helt i hendene på fremmedpolitiet og arbeidsgiverne. Den første arbeidstillatelsen blir f. eks. som regel gitt for en viss periode hos en viss arbeidsgiver. Dersom han slutter hos denne arbeidsgiveren må han søke om en ny arbeidstillatelse. Arbeidsformidlingen eller fremmedpolitiet ringer da alltid opp til den forrige arbeidsgiveren og spør hvordan denne fremmedarbeideren har vært. Dersom de får til svar at han var en slask og en grinebiter, så er hans dager talte i Norge. I det hele tatt er Fremmedloven full av bestemmelser som gir rommelig plass for skjønsmessig tolkning. Dessuten inneholder den en generalfullmakt som lyder: En utlending kan nektes arbeidstillatelse dersom det kan antas «at arbeidstillatelsen innebærer en fare for den nødvendige ro på arbeidsplassen». — I Frankrike så vi i 1968 resultatet av en slik lovgivning. Der ble en mengde fremmedarbeidere utvist fordi de hadde drevet politisk aktivitet eller deltatt i streiker. Kort oppsummert: Fremmedarbeideren skal slite helsa av seg for sultelønn og holde kjæft.

Vi sier at fremmedarbeiderne er billig arbeidskraft. Noen få punkter til dette: De kommer til landet som ferdig arbeidskraft. Vi har verken gitt dem underhold under oppveksten, utdanning eller noe annet. Monopolkapitalen suger deres beste år utav dem her i landet og de drar tilbake

slik at vi slipper å fø på dem i alderdommen. Fremmedarbeideren er *nødt* til å godta hvilke boligforhold som helst, hvilke lønnsforhold som helst, hvilke arbeidsforhold, betingelser og utbytting som helst. Dette er det som gjør fremmed arbeidskraft billig.

Vi sier at importen av fremmedarbeidere truer våre arbeidsplasser. Noen få punkter til å oppsummere også dette: Ved at monopolkapitalen tvinger fremmedarbeiderne inn i stillinger og forhold som innenlandske arbeidere ikke ville godtatt, undergraver det de posisjoner arbeiderklassen har tilkjempet seg. Ved at staten og monopolkapitalen har gjort den samme fremmedarbeideren totalt rettsløs, kan han brukes som streikebryter og «lønnspresse» når som helst og hvor som helst.

Det er monopolkapitalens import og bruk av fremmedarbeidere som truer våre arbeidsplasser — ikke fremmedarbeideren i seg selv.

Eksport av fremmedarbeidere truer arbeidsplassene i fremmedarbeidernes eget hjemland

Oslos utkantkommuner er blitt en lagerplass av arbeidskraft til monopolkapitalen i storbyen. På samme måte er mange av de fattige landa kommet i den posisjon at de er blitt arbeidskraftslager for de rike landa. Det er de rike landa som tjener på denne «handelen» av arbeidskraft, — ellers ville den aldri ha kommet i stand. Liksom de fattige kommunene bare blir enda fattigere på produksjonsmidler, så taper de fattige landa på å eksportere arbeidskraft til de rike landa.

Eksport av arbeidskraft slår beina inn under den utviklinga som kunne ha funnet sted dersom landet hadde fridd seg fra imperialismens jerngrep. Når eksporten fortsetter, knyttes bare enda sterkere bånd til imperialismen.

Vi må se litt på virkeligheten av denne analysen: Tyrkia styres av et militærdiktatur som er reddere for arbeideroppstander enn noe annet. Landet har en arbeidsløshet som i visse regioner og i visse deler av året går opp i 80 %. Ved å eksportere arbeidskrafta oppnår de flere ting: 1) De får eksportert arbeidsløsheten og dermed *uroen* som følger med denne. 2) Som NATO-partner er Vest-Tyskland sterkt interessert i å ha et fast grep om Tyrkia, og av den grunn havner de fleste tyrkiske fremmedarbeiderne nettopp i Vest-Tyskland. I bytte får Tyrkia gode handelsavtaler og billige våpen.

Ved at Tyrkia på denne måten tappes for arbeidskraft, dømmer de seg selv til underutvikling. Det er nemlig ikke de fattigste som utvandrer. De fattige har ikke råd til å kaste arbeidsløsheten av seg. Det er håndverkerne, de fagutlærte og de med god utdanning som drar ut. Av de 11 000 leger som er utdannet i Tyrkia befinner 2 500 seg i utlandet. I en liten undersøkelse foretatt her i Oslo viste det seg at pakistanerne hadde en gjennomsnittlig utdanning på 11 år og marokkanerne 4 år. Analfabetismen i disse landa ligger på langt over 50 %. Når landa på denne måten blir tappet for sin beste arbeidskraft er det klart at produksjonen blir lidende.

Så kan noen spørre seg selv: «ettersom de ikke har råd til å gi de arbeidsløse arbeid er det jo bedre at de arbeidsløse utvandrer». Håndfaste tall viser at dette er feilaktig: Italia har i alle år avgitt mellom 150-200 000

arbeidere hvert år. De kommer fra de fattige regionene i sør. Noen av disse blir brukt som reservearmé i Fiatfabrikkene o. l. i nord, mens andre må dra videre i EEC-landa for å få seg arbeid der. Samtidig investerte Italia i 1965-69 339 mill. \$ i EEC og England. Til sammenlikning kan nevnes at Vest-Tyskland investerte 343 mill. \$ og Frankrike 241 mill. \$. Hadde disse investeringene blitt brukt innenlands kunne de skaffet arbeidsplasser nok til de hundretusener som nå årlig må dra utenlands. Men de italienske storkapitalister er like internasjonale som andre lands storkapitalister. Kapitalen flyter ut av Sør-Italia og inn i Fiatfabrikkene i nord. Den flyter også i høy grad ut av Italia og inn i høyproduktive foretak i Nord-Europa.

På denne måten truer eksporten av fremmedarbeidere arbeidsplassene i fremmedarbeidernes eget hjemland. Ved at eksporten av fremmedarbeidere fortsetter, knyttes stadig sterkere bånd til imperialismen. Eksporten er i seg selv en eksport av uro og misnøye. Eksporten undergraver dermed et folks rettferdige misnøye og opprør mot imperialismens utplyndring. Den undergraver muligheten for at oppsamlet kapital skal bli i landet og skape nok arbeidsplasser. I tillegg undergraver eksporten av arbeidere muligheten til å få en virkelig produksjon i gang i og med at den mest verdifulle arbeidskrafta forsvinner ut av landet.

De fattige landa blir en klekkerianstalt for ferdiglagde arbeidere. Etter at hjemlanda har bekostet oppvekst og utdanning osv., eksporteres arbeideren som en annen vare uten fem øre i vederlag.

EEC og det frie arbeidsmarked – EEC truer våre arbeidsplasser

Romatraktaten slår fast at arbeiderne i EEC kan ta arbeid hvor de vil i EEC-området. De skal behandles likt med den innenlandske arbeider på alle mulige måter når det gjelder lønn, oppsigelse, boligforhold osv.

Dette høres jo fint ut. Også stortingsmelding 45, 68/69 om «Arbeidsmarkedsproblematikken» understreker dette frivillige aspektet. Nå kan endelig arbeideren få «menneskelig utfoldelse». Dessuten fremmer det det «alminnelige ønske om å øke kontakten og fjerne stengslene mellom grensene». Det er ikke arbeiderens frihet til å vandre hvor han vil Romatraktaten snakker om, men om monopolkapitalens frihet til å flytte arbeideren dit hvor han gir mest profitt.

Vi ser da også at det er svært få av Romatraktatens forsikringer som holder i praksis. Lønsmessig er det et faktum at det diskrimineres over en lav sko. I tillegg til at fremmedarbeiderne er lavtlønnsgrupper i lavtlønnsyrker så får de altså mindre lønn enn de innenlandske arbeidere i tilsvarende stillinger. Særlig i Frankrike er det «svarte» arbeidsmarkedet sterkt utbredt. Det vil si at fremmedarbeiderne jobber uten arbeidstillatelse. Disse diskrimineres grovt og er helt i lomma på arbeidsgiveren.

Også boligforholdene er under enhver kritikk. I Sveits bor fremmedarbeiderne i brakker langt utenfor byen, i leirer med piggråd rundt og vakter. I Paris bor en 1/2 million fremmedarbeidere i regelrett slum uten vann, lys eller kloakk (s.k. bidonville). Også i Vest-Tyskland blir fremmedarbeiderne henvist til brakkebyer langt utenfor byene. I Vest-Tyskland forlanges det også at fremmedarbeiderne må ha oppnådd samme bolig-

standard som resten av befolkningen før de får lov til å ta med seg familien. Resultatet er at i Vest-Tyskland er det nesten ingen fremmedarbeidere som har med seg familien.

*Plakat fra 1968 i Frankrike:
«Franske og utenlandske arbeidere, foren dere».*

Romatraktat og virkelighet

Vakre ord er mindre farlig enn virkeligheten. Virkeligheten er nemlig den at EEC er blitt totalt avhengig av stadig import av fremmedarbeidere. I 1970 befant det seg ca. 10 millioner fremmedarbeidere i Europa. Kom-misjonen legger opp til en stadig økende import av utenlandske arbeidere. Planen er at fra 1975 skal de fem rikeste EEC-landa ha en netto import av fremmedarbeidere på 1 millioner pr. år. Alt nå ligger tallet på 700 000 pr. år. Ser vi på hvor stor prosentandel fremmedarbeiderne har av henholdsvis den yrkesaktive befolkningen og antall ansatte i industrien, får vi like skremmende tall:

Land	% yrkesaktiv befolkning	% i industri	Antall
Sveits	26	35	983 000
Luxembourg	28	25	
Frankrike	11	14	3 009 000
Tyskland	9	14	1 964 000
Storbritannia	6	20-25	1 913 000
Belgia	10		456 000
Sverige	6		139 000
Nederland	3		66 000
Danmark	2		35 000

En stor andel fremmedarbeidere er en alvorlig trussel mot arbeiderne. Det svekker deres lønnskrav, deres streikemuligheter, deres fagforeninger og til syvende og sist deres arbeidsplasser. Men fremmedarbeiderne har vist at de har kunnet stå sammen og trosse disse splittelsesforsøkene fra storkapitalens side. I mai-opprøret i 1968 i Frankrike sto disse gruppene sammen. Da f. eks. fremmedpolitiet ville utvise alle fremmedarbeiderne ved Renault-fabrikken kom det til nye opptøyer og politiet måtte oppgi foretaket.

Det er klart at monopolkapitalen ikke importerer fremmed arbeidskraft for å tjene den innenlandske arbeiderklasse. I Frankrike finnes det f. eks. en $\frac{1}{2}$ mill. arbeidsløse, for ikke å snakke om den «skjulte» arbeidsløsheten. Trass i dette utgjør fremmedarbeiderne 11 % av den yrkesaktive befolkningen.

Når konjunktorene faller og arbeidsløsheten begynner å anta faretruende dimensjoner, «skrur man av bryteren» på arbeidsmarkedsimporten. Man stenger grensene og sier opp fremmedarbeiderne over en lav sko. Dermed blir tallene i arbeidsløshetsstatistikken kaldt og ubarmhjertig «eksportert» bort. Tydeligst ser en dette når en titter på tallene fra krisa i Vest-Tyskland i 1966-67:

Netto import av fremmedarbeidere (i 1000):

1962 + 238	1966 + 94
1963 + 146	1967 ÷ 206
1964 + 241	1968 + 253
1965 + 302	

Her ser vi at i 1967 i Vest-Tyskland sank importen med 300 000 i forhold til året før. Reservearméen ble satt til trygg forvaring i Tyrkia, Spania og Italia og arbeidsløshetsstatistikken så ikke så aller verst ut. I 1968 fikk Vest-Tyskland oppgangstider igjen og importen skjøt i været.

Kjøp og salg

Alle EEC-landa, unntatt Luxembourg, har blodig imperialistiske år bak seg. Disse landa med Vest-Tyskland i spissen fortsetter sine tradisjoner i så måte når det gjelder arbeidsmarkedspolitikken. Dette kommer fram i en artikkel i Arbeiderbladet 16.2.71:

«10 juli 1964 ble det undertegnet en avtale mellom de to land. Den fastsetter at tallet på algeriere som får lov til å reise til Frankrike, skal fastsettes fra kvartal til kvartal gjennom forhandlinger. Behovet for arbeidskraft i Frankrike og hvor mange arbeidsløse Algerie disponerer over, skal danne grunnlaget for beregningen . . . Her som så mange steder blir avgjørelsene politiske. Det vil si: Hvor mye kan Frankrike oppnå på andre felter ved å høyne immigrasjonstallene litt? Og i hvilken grad kan landet diktere sine ønskemål ved å true med stans i arbeidskraftimporten? . . . I begynnelsen av 1968 beslutter Frankrike å begrense import av vin produsert i Algerie. Det var et hardt slag for Algeries økonomi siden en sjettedel av landets inntekter skriver seg fra vinproduksjonen . . .

Algerie på sin side svarte med å kutte ned på importen av visse franske produkter. Krisen gikk videre og på et tidspunkt nasjonaliserte Algerie en lang rekke franske industriforetak i landet. Frankrike reagerte: De gav seg ikke på vinen, men besluttet å senke den månedlige innvandringen av algeriske arbeidsløse fra 3000 til 1000. Boumidienne truet med å røre franske oljeinteresser. Han forlangte at Frankrike skulle forplikte seg til å ta imot 50 000 algeriere pr. år. En forhandlingsrunde i Paris gav følgende resultat: Det skal komme 35 000 fremmedarbeidere i året fra Algerie til Frankrike. Kamen om avsetningsmuligheter av overskuddsarbeidskraft ble brukt som politisk pressmiddel i olje- og vinspørsmålet. Eller motsatt: Olje og vin ble brukt for å regulere tallet på algeriske immigranter i Frankrike.»

(Arbeiderbladet samme dato: Algerie har 64 % arbeidsløshet, og fremmedarbeiderne sender hjem ca. 1,5 milliarder francs pr. år.)

Hva betyr dette for Norge?

Dersom Norge kommer med i EEC, blir det ikke mulig å hindre at norsk-eide og utenlandske bedrifter i stadig større grad kommer til å delta i denne kolonipolitikken. Vi må regne med at kapitaleierne og særlig den internasjonale monopolkapitalen, vil festne grepet på norsk politikk. En lang rekke viktige vedtak blir tatt ut av norsk sjølråderett, samtidig som landet forplikter seg til å «samordne» sin politikk på flere felter. I den skremmende Werner-planen er arbeidsmarkedspolitikken særskilt nevnt som et område der det er behov for «samordning og tilpasning».

Rent juridisk vil nok norske myndigheter på det nåværende tidspunkt kunne begrense import av arbeidskraft fra land som ikke er med i EEC eller det felles arbeidsmarked. På litt lengre sikt vil heller ikke denne rent juridiske mulighet være til stede. For det første ser vi at det felles arbeidsmarked utvides. Tyrkia med sin enorme arbeidsløshet og reaksjonære styresett er i ferd med å innlemmes i det felles arbeidsmarked. For det andre vil «harmoniseringen» av lovverket som Werner-planen forutsetter som særlig viktig på dette punktet om kort tid kunne sette nasjonale lovbestemmelser til side.

Det som er mer viktig derimot er at det ikke er det juridiske som bestemmer, men de økonomiske realitetene. Konkurransen i de fleste bransjene i EEC er basert på import av billig og føyelig arbeidskraft. Som vi har nevnt før legger Kommisjonen opp til en økende import av fremmedarbeidere som skal være oppe i én million innen 1975. I denne situasjonen vil norske og utenlandske bedrifter i Norge legge et voldsomt press på de norske myndigheter for å få i stand en organisert import av fremmedarbeidere slik at profitten kan opprettholdes.

Et annet aspekt ved det frie arbeidsmarked i EEC er at dette i like stor grad kan ramme også oss. Også vi kan bli en lagerplass for monopolkapitalen i Vest-Tyskland. F. eks. finnes det nå i England 900 000 arbeidsløse og nøden kan godt tenkes å drive dem på vandring rundt i Europa.

Fritt arbeidsmarked tjener ingen andre enn monopolkapitalen. For arbeideren betyr det nød, lidelse og savn for titalls millioner mennesker.

Kampen mot EEC

Folket i Norge går imot EEC

Det siste året har det utviklet seg en massebevegelse mot EEC. Denne har blitt organisert i to organisasjoner, Arbeiderkomitéen mot EEC og Dyr-tid, og Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i EEC. Disse to organisasjonene har dannet hundrevis av aksjonskomitéer mot EEC. Spesielt har «Arbeiderkomitéen» laget en mengde lokale aksjoner mot EEC-forberedende tiltak.

En viktig erfaring fra motstandsarbeidet mot EEC er at det er nødvendig å ta opp kampen på det stedet en sjøl jobber. Mange av de som er rammet av strukturrasjonaliseringen er pendlere. Noen er også organisert i bortearbeiderforeninger.

Dersom EEC-motstanden skal styrkes trengs det hardt arbeid også der. Derfor er det viktig å ta opp diskusjonen om EEC, og om sammenhengen mellom den situasjonen vi sjøl står oppe i og faren med EEC.

Arbeiderkomitéen mot EEC og Dyr-tid har reist parolen at «EEC truer arbeidsplassene». I oktober i år var det samlet over 2100 EEC-motstandere på fire konferanser, for å organisere økt kamp mot EEC ut fra denne pa-

rolen. Trusselen mot arbeidsplassene gjelder *hele* det arbeidende folket. Seinere har det vært en rekke fylkeskonferanser for å videreføre de erfaringene som kom fram, og for å øke motstandsarbeidet mot EEC enda mer.

Kan EEC-motstanden vinne?

Egentlig er det ikke nødvendig med spørsmålstegnet. EEC-motstanderne går inn for å sikre folkets interesser. De går inn for å sikre arbeidsplassene. EEC-tilhengerne vil ha Norge inn for å kunne forsere den utviklingen vi har sett i dette heftet, og for å gjennomføre nye tiltak som *truer* arbeidsplassene.

Men sjøl om vi kan hindre medlemskap i EEC, så går ikke det bare ved at vi tar standpunkt mot EEC. Det er her som med sammenslutninger av bedrifter og nedlegginger. Det går ikke bare å protestere. Vi er nødt til å reise en opinion mot EEC, og vi er nødt til å sette inn de ytringsmidler folket har, f.eks. politiske demonstrasjoner og politiske streiker. Dersom vi klarer å mobilisere alle EEC-motstandere til aktiv motstand kan vi klare å vinne fram.

Hva skal en gjøre?

Vi har pekt på prinsippet med å ta opp motstandsarbeidet der en sjøl jobber. Det er viktig å diskutere, og å slå fast EEC-motstanden gjennom vedtak i klubber og foreninger.

Det er viktig å organisere EEC-motstanden i en lokal komité som driver kontinuerlig arbeid mot EEC. En må knytte medlemmene aktivt til arbeidet, og øke kunnskapene om EEC og motstandsarbeidet gjennom studiegrupper. Nå når tilhengerne av EEC presser på for å få oss inn, er det nødvendig å stadig sette i verk nye tiltak for å øke motstanden. En viktig sak er faren for at vi skal få en «overgangsordning» (en såkalt forlovelsespakt) som knytter oss nært til EEC alt når forhandlingne er ferdige. Dermed blir folkeavstemmingen svekket — og en masse EEC-tiltak kan settes i sving straks. Derfor er det viktig å arbeide for en kraftig markering av at vi ikke vil ha det. Et annet nøkkelpunkt er avstemningsgrunnlaget ved folkeavstemmingen. Det er stor fare for at EEC-tilhengerne med regjeringen i spissen kan forkludre hele avstemmingen gjennom selve grunnlaget vi skal stemme over. Derfor er det viktig å sikre et avstemningsgrunnlag som er «JA eller NEI til *fullt* medlemskap i EEC». For å sikre det, må flest mulig kreve det, gjennom klubbvedtak, underskriftslistor osv.

REIS KAMP MOT EEC PÅ DIN EGEN ARBEIDSPASS!

ORGANISER DEG I KAMPEN MOT EEC!

SLUTT OPP OM ANTI-EEC ARBEIDET

ARBEIDERKOMITEEN MOT EEC OG DYRTID

Postadr.: Box 3829
Ullevål Hageby
Oslo 8

Kontoradr.: Uranienborgvn. 11
Oslo 3
Tlf. 46 19 80, linje 63

Kontortid: 16–19

FOLKEBEVEGELSEN MOT EEC

Postadr.: Box 515
Sentrum
Oslo 1

Kontoradr.: Pilestredet 8
Tlf. 33 20 12
Oslo 1

Kontortid: Hverdager: til sent på kveld
Søndager: fra kl. 11.00

KAMPEN MOT EEC KAN VINNES